

Sosyal İşler Komisyonu

DREYFUS DAVASI, SONUÇLARI VE EMİLE ZOLA'NIN SAVUNMASI

Dünyada geçen yüzyılın siyasi, hukuki, askeri, edebi ve entelektüel sonuçları olan önemli vakalarından biri de Dreyfus Davası'dır. Dava geçmişte çok konuşulmuş, insanın adalet ve hakikat arayışı sürdüğü müddetçe önemini yitirmeyecektir.

1894–1906 yılları arasında 12 yıl süren dava, sadece Fransa'da değil, tüm dünyada tartışma yaratmış, siyasi, hukuki ve askeri açıdan skandala dönüşen Dreyfus Davası'nın hikâyesini kısaca özetleyelim;

Alfred Dreyfus 1894'te Fransız ordusunun genelkurmayında subaydı. 1888 yılında Fransa'nın Almanya'yla yaptığı savaştan dolayı, büyük kayıplar veren ve içten içe çalkantılar yaşayan Fransa, yaşadıkları bu başarısızlığın nedeni olarak gösterilecek bir günah keçisi aramaktaydı. Fransız gizli servisinde Alman Ataşesinin çöp kutusunda bulunan el yazılı bir mektup (120'lik topların hidrolik freni ve sahra toplarının bir manivelasıyla ilgili), Yahudi asıllı topçu subayı Alfred Dreyfus'un el yazısına benzediği için Fransa'nın askeri sırlarını Almanya'ya satmakla suçladılar. Hakkında kanıtların yetersiz olmasına karşın dava açıldı.

Her ne kadar suçsuz olduğunu ileri sürse de Dreyfus kimseyi inandıramadı. Çünkü kendisini yargılayanlar, adaletin hassas terazisini bozmaktan çekinmeyecek kadar

milliyetçilikle zehirlenmiş Yahudi düşmanlarıdır. Fransa'nın III. Cumhuriyet döneminde basın da körüklediği bir Yahudi düşmanlığı (Antisemitizm) tırmanmaya başlamıştı. "La Libre Parole" (Özgür Söz) adlı ırkçı gazete, Dreyfus'un "suçlu" olduğunu kışkırtıcı ve anti-semitist duyguları körükleyici bir şekilde ilan etti. Dreyfus apar topar yargılanır, 22 Aralık 1894'te suçlu bulunur. Fransız adaletinin bu Yahudi'ye haddini bildirmesi için(!) gereken her şey hazırlanmıştı. Savaş Bakanı General Mercier, istihbarat servisinin Dreyfus hakkında hazırladığı "gizli dosya"yı, sanığın ve savunma avukatının haberi olmadan gizlice askeri yargıçlara gönderdi ve yargıçlar da savunma hakkını ve muhakeme usulünü hiçe sayan bu durum karşısında üç maymunu oynadı. Kapalı kapılar ardında yapılan hızlı bir yargılama sonunda, müebbetle mahkum olur, Fransız Guyana'sındaki "şeytan" adasına gönderilir. Burada intihara teşebbüs eder, fakat kurtarılır.

Kardeş Mathiev Dreyfus, ağabeyinin Yahudi olduğu için mahkûm edildiğine inanmaktadır, davanın peşini bırakmaz. Kendisine, yine Yahudi olan genç bir gazeteci Bernard Lazare yardım eder. 1896'da Haber Alma Servisi'nin başına Albay Gerge Picquart gelince işin boyutu değişir. Yahudileri sevmeyen, fakat adalete inanan Picquart, Alman Askeri Ataşesi'nin çöp kutusunda, alınmış bir mektup bulur. Bu mektup sayesinde Dreyfus'un suçlandığı mektubun Esterhazy'in elinden çıktığı anlaşılır. Durumu komutanına bildiren Picquart, belgeyi yakmadığı için komutanından azar işitir, rütbesi yükseltip Tunus'a gönderilir. Picquart bir bakıma susturulmaya çalışılsa da Dreyfus'un mahkûm olmasına neden olan mektubun aslında Macar asıllı Binbaşı Esterhazy'ye ait olduğu açıklanmıştır bir kere. Dava bu açıklamadan sonra boyut değiştirir ve tüm Fransa'yı ilgilendirir hale gelir. İşin içine aydınlar girmiştir artık. Dava yeniden görülsün diye bastırırlar. Ama askerlerin sesi, aydınların sesini bastırılmış olacak ki tüm bu çabalar sonuçsuz kalır. Bu arada Esterhazy kendi isteğiyle mahkemeye çıkar ve beraat eder.

Senato başkanı 14 Temmuz'daki konuşmasından sonra Emile Zola ile buluşur. Zola, başkanın elindeki çok gizli belgeleri inceler. Dreyfus gerçekten suçsuzdur. Kararını verir (Kasım 1897). Artık susmayacak, beynini ve yüreğini kemiren bu olayda yazarlık kimliğinden çok insan olmanın ağır yüküyle askerlere, yargıya, siyasilere, koyu Katolik Fransız ırkçılarına, kısacası Fransa derin devletine savaş açacaktır. Çok sevdiği karısına şöyle yazmıştır: "Bu sorun çoktandır beynimi, yüreğimi kurcalayıp duruyordu. Uyuyamıyordum. Bana ne deyip susmayı alçaklık buluyordum. Bundan böyle başıma gelebilecek şeyler hiç umurumda değil. Yeterince güçlüyüm ve bu haksızlığa meydan okuyorum."

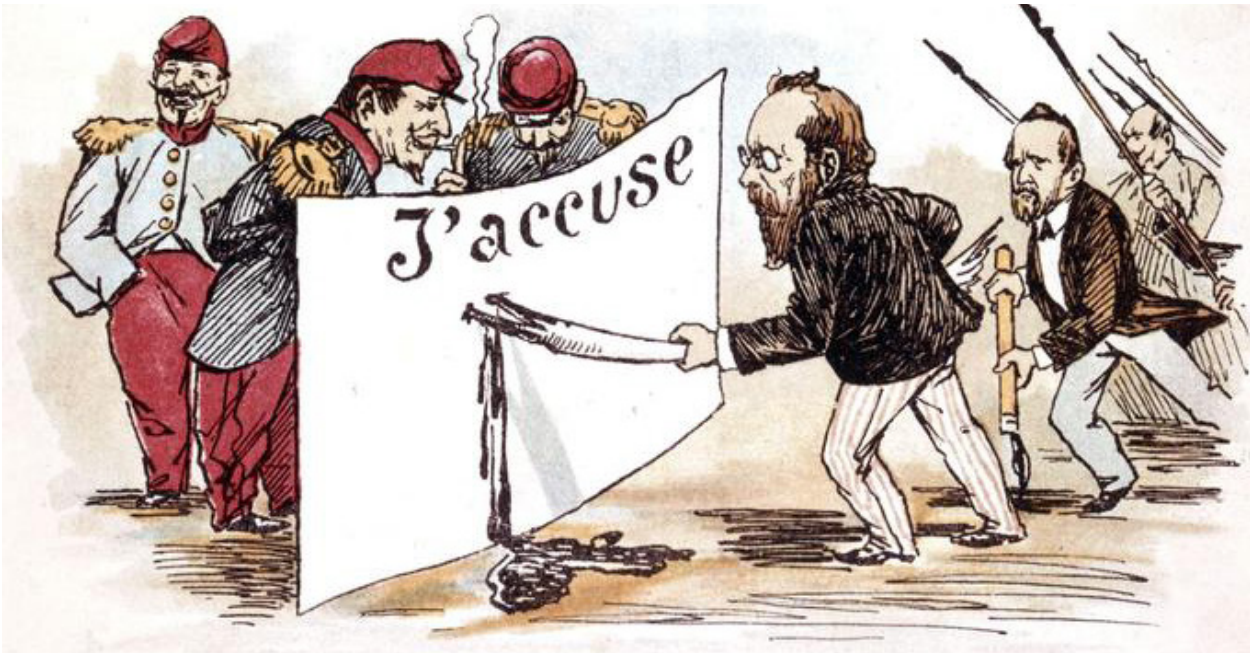
Aydınlar savaşını başlatan Zola'nın ilk yazıları Le Figaro gazetesi yayınlansa da (Sendika, Gençliğe Sesleniş) gazete baskılardan yılar ve Zola'nın son derece önemli o tarihi mektubunu bir başka gazete yayınladı. Emile Zola, 13 Ocak 1898'de L'Aurore (Şafak) gazetesinde Fransız Cumhurbaşkanı Felix Faure'ye J'Accuse (Suçluyorum) başlıklı bir açık mektup gönderir. Mektubun ilk bölümünde davayla ilgili gelişmeleri anlatır, Dreyfus'u mahkûm eden ve yeniden yargılanmasına engel olan orduyu, davadaki general, yargıç ve el yazısı uzmanlarını sert bir dille suçlar. Gerçek suçlu Esterhazy'i koruyan ordu içindeki güçlere saldırır. Son bölümde ise Dreyfus'un neden suçlanamayacağını anlatır ve mektubu şöyle bitirir: "Gerçeğin ışığına olan tutkumdan başka hiçbir şey tutkun değilim."

İnsanlık adına çok acılar çekmiş ve mutluluğu hak etmiş birisi olarak size sesleniyorum: Bu yazdıklarımın dolay beni mahkemeye çıkarın ve gerçekler gün ışığına çıksın. Bekliyorum.”

Bu yazıdan sonra “Gençliğe Mektup” ile “Fransa’ya Mektup” adlı iki broşür yayınlanır. Broşürlerin yankısı sert olur. Paris meydanları, sokakları Zola’ya ve Yahudilere kin duyan ırkçıların çığlıklarıyla dolar. “Zola’ya ölüm!” “Yahudilere ölüm!” sloganları işitilir. Zola, Seine ırmağına atılmak istenir; ölüm tehditleri artınca bir süre İngiltere’ye kaçmak zorunda kalır. (İkinci yargılama sırasında tekrar döner.) Bu arada mektuptan dolayı yargılanır. Bir yıl hapis ve üç bin frank para cezasına çarptırılır. Ayrıca Legion d’honneur nişanı elinden alınır. Öte yandan kendisine destek veren bin beş yüz sanatçı, ressam, düşünür, bilim adamı mektubun altına imzalarını atar. Mektup, Zola’nın mektubu olmaktan çıkar ve tarihe “Fransız Aydınlar Dilekçesi” olarak geçer.

Yine aynı yıl (1898) Fransız Haber Alma Servisi’nin teknik elemanı Ciugnet, Dreyfus aleyhindeki tek belgenin sahte olduğunu ortaya çıkarır. Bunun üzerine Dreyfus’u ihbar eden Hery adındaki albay gerçekleri açıklayıp intihar eder. Bu gelişmeler karşısında -ordunun karşı koymasına rağmen- hükümet davanın yeniden görülmesi için Yargıtay’ı görevlendirir. Yargıtay 1899’da, Dreyfus’un askeri mahkemece yeniden yargılanmasını kararlaştırır. Yeniden yargılanan Dreyfus tekrar suçlu bulunur, fakat bu sefer hafifletici nedenlerle daha az bir ceza verilir. Cumhurbaşkanı ise karardan on gün sonra Dreyfus’u affeder. Ancak affedilmesi, Dreyfus’un suçsuzluğunun ispatı anlamına gelmez, zaten haklarını da geri alamaz ve tabi ki tartışmalar da son bulmaz.

Davanın ikinci kez görülmesi Fransa’yı tam manasıyla ikiye böler. Drumant tarafından yönetilen sağcıların, Yahudi aleyhtarlığı mücadelesi yeniden şiddetlenir. Solcular da Genel Kurmay’ın beceriksizliği yüzünden orduya cephe alırlar. Adalet ve gerçeği isteyen Dreyfuscular (solcular) ile ordunun şerefini her şeyden üstün tutan Dreyfus karşıtları (sağcılar) arasında çatışmalar yaşanır. Dreyfuscular, İnsan Hakları Birliği Teşkilatı etrafında

toplanınca, Dreyfus karşıtları da Fransız Vatan Birliği'ni kurarlar. Fransa, endişe verici şekilde kutuplaşmış; dostluklar, arkadaşlıklar ve hatta aileler bölünmüştür.

Bölünmenin yazar-çizer ve sanatçılar cephesi ise şöyledir: Dreyfus ve Zola'yı destekleyenler arasında; Anatole France, Proust, Durkheim, Gide, Manat, Monet, Mallarme, Signac, Pissaro, Rostand, Apollinaire, Materlinck, Clemenceau, Reinach ve Charles Peguy gibi aydınlar vardır. Zola ve Dreyfus karşı olanlardan bazıları ise şunlardır: Cazanne (Zola'nın okul arkadaşdır ve aralarında çok sıkı dostluk olmasına rağmen Zola, Cazanne ile olan dostluğu bozar), Degas, Renoir, Rodin, Rimbaud, Mistral, Valery ve ünlü macera romanları yazarı Jules Verne.

Basın da bölünmüştür. Le Figaro, La Patrie daha tarafsız bir yayın politikası izlerken; Le Sifflet, Siècle, L'Aurore Dreyfus'u destekler. Yazdıkları yalan haberlerle kamuoyunu yanıltan, halkı Zola'ya ve Dreyfus'a karşı kışkırtan; La France Juive, La Libre Parole, Le Petit Journal, La Lanterne, L'Écho de Paris, La Croix gibi çok sayıda gazete de vardır.

Ve sonunda üçüncü kez yargılanan Dreyfus bu kez beraat eder (1906). Binbaşı rütbesiyle orduya geri döner. Çektiği çilelere karşılık kendisine Legion d'Honneur nişanı verilir. 1.Dünya Savaşı'na katılır ve 1935'te ölür.

Gelelim işin ilginç yanına. Legion d'Honneur nişanı alan Dreyfus hakkında Fransa ordusunun açıklaması onun affedilmesi ile ilgilidir. Yani ordu Dreyfus'u suçsuz değil, affedilmiş bir asker olarak görmektedir. Ordunun Dreyfus'u suçsuz ilan etmesi 1995 yılında, özür dilemesi ise 1997 yılında gerçekleşir. Aradan neredeyse yüzyıl geçtikten sonra Fransa gibi bir Avrupa devleti bu utancı üzerinden atar.

Emile Zola, yola çıktığında, "Bundan böyle başıma gelebilecek şeyler hiç umurumda değil. Yeterince güçlüyüm ve bu haksızlığa meydan okuyorum," derken başına gelecekleri biliyordu, ama alçakça öldürüleceğini herhalde tahmin edemezdi. Soğuk bir gece olan 27 Eylül 1902 gecesi Zola ve eşi şömineyi yakıp uyurlar. Karbon monoksit zehirlenmesiyle 28 Eylül 1902 sabahı kendisi ölü bulunurken, komaya giren eşi kurtarılır. Zola, sağcı-faşist cephe tarafından gizlice ortadan kaldırılmıştır. (Buronfosse adlı bir sağcı, çatıyı onarmak bahanesiyle evinin bacasını tıkamıştır. Buronfosse, ölmeden önce cinayeti itiraf etmiştir. Fakat bunun sadece bir iddia olduğunu ileri sürenler de vardır.)

Dreyfus Davası'nın 19.yüzyılın önemli vakalarından biri olmasını, dünya tarihinde yer etmesini sırf bir askerin haksızlığa uğramasıyla açıklamak doğru değildir. Dreyfus'tan sonra da haksız yere suçlanmış, işkence görmüş, hapse atılmış, öldürülmüş çok sayıda insan vardır. Yukarıda da bahsettiğim gibi davanın önemi siyasi, hukuki, askeri, edebi ve entelektüel sonuçlarının olmasından kaynaklanmaktadır. Şimdi bu sonuçlara maddeler halinde kısaca değinelim.

1- Dreyfus Davası "aydın" kavramına farklı bir bakış açısı getirmiştir. Aydın kimdir? Entelektüellik nedir? Fakat dava süresince Emile Zola'nın sergilediği tutum "aydın" kavramını yeniden tanımlamayı zorunlu kılmıştır. O tanım da şöyledir: Aydın, yaşadığı dönemde olaylara şahit olup haklıdan, mazlumdan, yana olan; haksızlık karşısında, zulüm karşısında korkup susmayan ve gerektiğinde bedel ödeyebilendir

2- Dreyfus Davası'nın bir diğer önemli sonucu da yargının siyasileşmesinin ülkede

yarattığı tahribattır. Fransa, dava süresince yargının siyasileşmesinin bedelini ağır şekilde ödemiştir. Bu süreçte aile bağları zedelenmiş, arkadaşlıklar/dostluklar sarsılmış, toplum birbirini boğazlayacak kadar iki zıt kutuba ayrılmıştır.

3- Davanın tarihsel açıdan başka bir sonucu da ırkçılığın bireye, topluma ve hatta ülkeye verdiği zararları gözler önüne sermesidir. Modern dünya bugün ırkçılığı yok edilmesi gereken bir illet olarak görüyorsa bunda Dreyfus Davası'nın önemi büyüktür. Modern dünya bu dava sayesinde ırkçılığın toplumun vicdanını nasıl çürüttüğüne, farklı olana duyulan nefretin bir ülkeyi nasıl ateş topuna çevirebileceğine şahit olmuştur. Dreyfus Davası göstermiştir ki hakikatin ışığı karşısında devletler bile duramaz.

4- Yönetenlerin her dediğine inanılmaması gerektiği fikri Dreyfus Davası'ndan sonra önem kazanmıştır ki bu da davanın önemli bir başka sonucudur. Fransız devlet adamları dava boyunca ellerindeki imkânlarını kullanarak Dreyfus'un suçsuzluğunun ortaya çıkmaması için çok uğraşmışlar; yani Fransızlara yalan söylemişlerdir.

5- Edebiyat mı siyaseti etkiler, yoksa siyaset mi edebiyatı şekillendirir? Soruya iki farklı açıdan da cevap verilebilir; ama edebiyata ve siyasete ilgi duyan herkes bilir ki siyaset her zaman edebiyata ilham kaynağı olmuş, yol göstermiş ve hatta sınır çizmiştir. Siyasi bir kararlar girişilen Truva Savaşları olmasaydı İlyada ve Odessa destanlarından bahsedebilir miydik? Napolyon, Rusya'ya sefer başlatmasaydı Savaş ve Barış'ı okuyabilir miydik? Bizde Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı denilen akımın ilham kaynağı cumhuriyetin getirdiği reform ve yenilikler değil midir? Ekim devriminden sonra Rus edebiyatı farklı bir yola girmemiş midir?

Son söz olarak şunu diyebiliriz: Bir kişi, bir ülkenin kaderini değiştirebilir. Bu kişinin illa politikacı veya asker olmasına gerek yoktur. Fransa bugün Dreyfus Davası gibi bir utancın altında ezilmiyorsa bunu bir edebiyatçı olan Emile Zola'ya borçludur.

